

HEGEDŰS Katinka

Univerzitet u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na
mađarskom nastavnom jeziku
Subotica, Srbija
katinka.h@magister.uns.ac.rs

ASPEKTI NEMAČKOG DRUŠTVA I KULTURE U MAĐARSKOM ČASOPISU „KALANĐA” („KALANGYA”) IZMEĐU DVA SVETSKA RATA

*Németek a két világháború között
a Kalangya című magyar folyóiratban*

*Germans in the Hungarian journal "Kalangya"
between the two World Wars*

Sažetak

Književnici *Kalande* su pokazivali interesovanje u pogledu pre svega savremene nemačke literature, a pomno su pratili i vojvođanske nemačke događaje pre svega u *Folksvartu*, koji je u izvesnom periodu delovao kao Kalandin kongenijalan časopis. Savremena nemačka književnost je reprezentovana uglavnom u formi prikaza ili prigodnih priloga. U opširnijem obimu su prisutni autori istorijskih i kulturno-istorijskih dela.

Gljučne reči: Kalandá, Folksvart, vojvođanski Nemci, Kalandá, nemačka književnost.

Mađarska književnost u Vojvodini započinje od kraja Prvog svetskog rata. Njenim osnivačem smatra se Kornel Senteleki (Szenteleky Kornél, 1893-1933) pesnik, urednik, prevodilac, lekar koji je pokrenuo i uređivao između ostalog i časopise *Vajdasági Írás*¹ [*Vojvođansko pismo*], *A Mi Irodalmunk* [*Naša Književnost*], 1930. do 1933. godine) i *Kalangya* (*Kalandja - Krstina*). Ovaj časopis za književnost i kritiku Mađara u Jugoslaviji izlazio je od 1932. do Sentelekijeve rane smrti, 1933. godine. Pored njega urednici su bili Zoltan Čuka i Boldižar Benc. Posle Sentelekija su časopis uređivali Karolj Sirmai od 1933. do 1941. (romanopisac, novelist, prevodilac) i Janoš Hereceg (romansijer, esejista i prevodilac) od 1941. do 1944. godine. Prvi broj *Kalande* je izašao 1. maja 1932. godine.

Istorijat i koncepcija Kalade i Vojvođanskog Pisma pružaju uvid ne samo u književnu kulturu ovih časopisa, nego svedoče i o shvatanju društvenih zbivanja svoga sveta njihovih saradnika.

¹ Počeo je da izlazi od septembra 1928. do 1929. godine, a prestao je iz materijalnih razloga i zbog nezainteresovanosti kako pisaca tako i čitalaca.

„Među institucijama književnog života istaknuto mesto pripada časopisima. Zgodni su za brzo objavljivanje novih dela, saopštavanje književnih planova i potreba, a ne na poslednjem mestu i za najavu čitalačkih očekivanja. Na stranicama časopisa niču nova imena, neretko se čitave generacije tu formiraju.”²

Kao zadatak našeg istraživanja, postavili smo sakupljanje radova posvećenih vojvođanskim Nmcima i nemačkoj književnosti u *Kalandi* i u *Vojvođanskom Pismu*. Veza između vojvođanskih Mađara i vojvođanskih Nemaca je do sada nedovoljno obrađena.

Kalanda je objavljivala u prvom redu dela književnika Mađara iz Jugoslavije, ali je prikazivala u prevodu stvaralaštvo i srpskih i hrvatskih pisaca. Upostavila je kontakte sa knjiženicima iz Mađarske i Transilvanije, prikazavši i njihova dela. Tako je pokušavala da prikaže vojvođanskim čitaocima, da odcepljenje od matice Mađarske nakon Prvog svetskog rata, nije bacio na kolena samo Mađare u Vojvodini već i Mađare u Rumuniji, Čehoslovačkoj i Ukrajini. Oni svi traže svoja mesta u novonastaloj situaciji i u novom okruženju, i svaka novonastala mađarska manjina ima sopstvenu manjinsku literaturu i kulturu.

Po koncepciji Sentelekija časopis *Kalanda* prevashodno želi da sakupi sve vrednosti, kao što gazda sakuplja u krstinu

„sve ono što znači život, svo klasje. *Kalanda* će sa ljubavlju sakupljati i prikazivati sva ona ostvarenja književnosti jugoslovenskih Mađara, koja su zaslužila da budu uvrštena u jednu literarnu smotru. Zato će *Kalanda* ovde, u zemlji (...) kao i u inostranstvu (...) reprezentovati našu književnot.

Kalanda nadalje smatra svojom dužnošću da putem umetničkih prevoda prikaže izvrsne vrednosti jugoslovenske literature, kao što je to činio i *Vajdasági Írás*. Mi najbolje znamo koliko je potrebno da se međusobno upoznamo i da svi nesporazumi i suprotnosti dolaze od nepoznavanja i pogrešnog poznavanja. Jedan od najplemenitijih zadataka našeg života je zidanje mostova između ovih dveju kultura.”³

O stranoj, svetskoj književnosti, kao delu programa, ovde a ni kasnije nema reči.⁴ Ipak časopis prati svetske literarne pojave, društvena zbivanja, i tako donosi kritike, prikaze i refleksije kako o engleskom, američkom, francuskom a isto tako i o italijanskom i nemačkom literarnom, političkom, istorijskom stvaralaštvu.

Kalanda je pokrenuta u Novom Sadu 1932. godine, zatim od 1933. godine izlazila je u Subotici, od 1937. godine u Novom Vrbasu, a od 1942. godine u Somboru.

² Janoš Banjai, Ibid

³ Senteleky Kornél: A Kalangya szélesebb alapja [Šira osnova Kalande]. I.god.4.br.1932, 263-264.

⁴ Utasi Csaba: Irodalmunk és a Kalangya [Naša književnost i Kalanda]. Fórum Könyvkiadó, Újvidék, 1984. str.138-139.

Književnost Mađara u Bačkoj, pojavila se posle rata u prvom redu u štampi, u novinama, časopisima i antologijama.⁵ Sentelekijev program, bio je proklamovan već u samoj paroli časopisa: „Sakupljaj letinu u krstinu“. On je u uvodu izrazio svoje stavove o radu novog časopisa:

„Pozdravljamo čitaoca koji sa izvesnom dozom radoznalosti, a možda sa manje nepoverenja uzima u ruke prvi broj, koji uostalom i nije prvi. Ovo nije nesiguran hod po neispitanom bespuću, već nastavak i ponovno započinjanje onog puta kojim je časopis *Vajdasági Írás* blizu dve godine sa sve većom duhovnom snagom i priznanjem koračao. *Kalangya* je u stvari nastavak časopisa *Vajdasági Írás*. Šta više, on bi voleo da bude nešto više nego što je bio njegov prethodnik.“⁶

Krajem Prvog svetskog rata, pošto se Austro-Ugarska monarhija raspala, formirane su nove nacionalne države i stvorena je Kraljevina Jugoslavija, u čijoj je granici nastala književnost Mađara kao manjinske etničke grupe. U novim političkim, društvenim i socijalnim uslovima književni život je, bez svoje ranije baze i zaledine, Budimpešte, počeo da klija, da se javlja, tražeći svoj identitet, svoj karakter. Raniji provincijski centri (Temišvar i Bečkerek u Banatu, Subotica i Sombor u Bačkoj) izgubili su svoj značaj, pošto su afirmisani stvaraoци odlazili za Budimpeštu. „Provincija“ je za njih označavalo nešto manje vredno. Ipak vremenom smanjuje se odliv talenata, a čak je počeo proces doseljavanja stvaralaca i intelektualaca, emigranata iz Pečuja. Mađari – kao i vojvođanski Nemci⁷ – teško su se snalazili i duhovno aklimatizovali. Preko noći su postali državljani jedne nove države, kao pripadnici ranije većinskog naroda, Mađari su postali nacionalna manjina.

Sa druge strane vojvođanski Nemci ni Austro-Ugarsku ni Mađarsku nisu doživljavali kao sopstvenu maticu, samim tim, prekr ajanje granica nije u tolikoj meri uticao na njih kao na Mađare.

„Jedan srpski posmatrač je 1940. godine zabeležio da kod Nemaca u Vojvodini nema onog sentimentalnog vezivanja za zemlju kakvo se opaža kod Mađara i Slovena: za njega je zemlja pre svega izvor prihoda i on lako menja jedan posed za drugi, unosniji. Ovo pak ne znači da i Švabe nisu bili sentimentalno vezani za zavičaj. Naprotiv, bezbrojne zavičajne knjige, nastale uglavnom posle nestanka Nemaca sa prostora Vojvodine posle Drugog svetskog rata, svedoče o suprotnom. Razlika je bila s jedne strane u odnosu prema zemlji kao sredstvu za izdržavanje, i s druge u većoj pokretljivosti Švaba u odnosu na druge nacionalne grupe.

⁵ Prvu antologiju je izdao subotički list Napló [Dnevnik] 1924. A nedeljni list Képes Vasárnap [Ilustrovana nedelja] pokrenuo je književni časopis Vajdasági Írás [Vojvođanski Napisi].

⁶ Senteleky Kornél: A Kalangya szélesebb alapja [Šira osnova Kalande]. I.god.4.br.1932, 263-264.

⁷ Branko Bešlin: Kulturno prosvetni časopisi Nemaca u Vojvodini između dva svetska rata. In: *Istraživanja*, XIX, Novi Sad 2008, str.73-82.

- Branko Bešlin: Privredna problematika u štampi Nemaca u Vojvodini tridesetih godina XX veka. *Istraživanja*, XIX, Novi Sad 2008, str. 73-82.

Otišavši daleko od zavičaja, Švabe ga ipak nisu napuštali u svojim srcima, ali su oni radi materijalnog napretka ipak bili spremniji od pripadnika drugih narodnosti da se odluče na uvek teško napuštanje rodnog kraja.⁸

Prethodnik *Kalande*, *Vajdasági Írás*, i sama *Kalanda*, želi da izbegava konfrontaciju bilo kog vida, i da postane reprezentativna smotra kulture vojvođanskih Mađara. Smatra svojim zadatkom da uspostavi pozitivne veze sa srpskom i hrvatskom kulturom, te daje mesta ne samo svojim piscima iz Bačke nego i značajnim stvaraočima srpske i hrvatske kulture i u manjem obimu, delima iz svetske književnosti. Između ostalih objavljena su dela Veljka Petrovića, Ive Andrića, od stranih pisaca dela Tomasa Mana, Hesea i drugih. Takođe su objavljene i recenzije knjiga⁹. Svoj primarni cilj, da postane reprezentativna smotra kulture vojvođanskih Mađara, je za vreme svog dvogodišnjeg izlazenja *Vajdasági Írás* postigao. Po ovom utrtom putu je Kornel Senteleki pokrenuo i vodio svoj sledeći časopis *Kalanda*, koji više nije bolovao od početničkih crta.¹⁰

Kornel Senteleki je izrastao u simboličnu ličnost u organizovanju mađarske književnosti i kulture između dva svetska rata, krajem dvadesetih i početkom tridesetih godina. On je od samog početka otepljenja Vojvodine zauzeo važan položaj u procesu razvitka književnog života vojvođanskih Mađara.

Pored njegovih pesama (smatrali su ga pesnikom „tuge i bola”, koji ume sve da obasipa „lepim pesimizmom“) i romana, Senteleki se takođe bavio i pisanjem studija i kritika. Prati književni i kulturni život i učestvuje u diskusijama i polemikama. „Sa gledišta književnosti jugoslovenskih Mađara važne so one njegove studije i polemički članci koje je napisao poslednjih pet godina svoje aktivnosti. U njima se ujedno najneospornije može da sagleda njegov put od negiranja „vojvođanske literature“, preko naglašavanja problema o odgovornosti literata, pa sve do formiranja teorije o „lokalnom koloritu”.¹¹

Senteleki se bavi pisanjem od svoje mladosti i javlja se u Vojvodini od 1920. godine. Njegove kritike i studije pokazuju širok dijapazon, one obuhvataju kako probleme vojvođanske mađarske i jugoslovenske književnosti, tako i svetske

⁸ Jannjetović, Zoran: Duhovni profil vojvođanskih Nemaca. URL:

<https://sites.google.com/site/nemciuvojvodinipodunavskesvabe/nenad-stefanovic-jedan-svet-na-dunavu> (2012.09.05.)

⁹ Békefi Ernő: A „Szenvedély könyve” (Gerhardt Hauptmann: Buch der Leidenschaft). In: *Kalanda*, I. god. 4. br., 1932. aug. str. 276-280.

–Herceg János: Else Feldmann: Der Leib der Mutter. In: *Kalanda*, I. god. 5. br., 1932. sept. str. 344-

–Csuka Zoltán: F. C. Weisskopf: Zukunft im Rohbau. In: *Kalanda*, II. god. 3. br., 1933. mat. str. 144-216

–F. C. Weisskopf-Csuka Zoltán: Adijok elmeséli az életét. In: *Kalanda*, II. br. 3. br., 1933. mart, str. 163-175

–Polácsi János: Dreissig neue Erzähler des neuen Deutschland. In: *Kalanda*, II. god. 3. br., 1933. mart, str. 211- 212

–Czako Tibor: Vicki Baum: Baleset. In: *Kalanda*, II. god. 4. br., 1933. apr. str. 288.

–Kohlmann Dezső: Hermann Hesse. In: *Kalanda*, VI. god. 5-6. br., 1937. aug-sept, str. 246-250.

–Kisbéry János: Thomas Mann novelláinak olvasása közben. In: *Kalanda*, VII. god. 5. br., 1938. maj, str. 226-231.

¹⁰ Bori Imre: *A jugoszláviai magyar irodalom rövid története* [Kratka istorija književnosti jugoslovenskih Mađara]. Fórum Könyvkiadó, Újvidék, 1993. str. 107.

¹¹ Bori, Ibid str. 109.

literature a i specifične teme, svojstvene njegovom životnom prostoru. Posebnu pažnju zaslužuje Sentelekijeva kritika pod naslovom *MILER-Guttenbrunn*, štampana u dnevnom listu *Bácsmegeyi Napló* (17. novembra 1922), u kojoj odlučno zamera „HOMERU“ podunavskih Švaba, Miler-Guttenbrunu, što jednostrano prilazi prošlosti Mađara i Švaba „(...) kada optužuje, napada (...) krivotvori prošlost, kada zaboravlja, nipodaštava veze, drugarska rukovanja, ramena požrtvovanja i pomoći i izgubljene živote Mađara za germanske ideje, onda se ne može ostati bez reči kada se toliko slavi ovaj pisac sporne vrednosti.“¹² Zamera što se predimenzionirano slavi sedamdeseti rođendan Adama Milera-Guttenbruna, što su knjižare preplavljene masom njegovih dela – ali sigurno bi uzaludno neko tražio po knjižarama knjige Tomasa Mana (Thomas Mann), Šniclera (Arthur Schnitzler), Rilkea (Reiner Maria Rilke), Hebela (Friedrich Hebel) ili Šenhera (Karl Schönherr), premda su ovi veći i značajniji Nemci od Miler-Guttenbruna.¹³ Senteleki ima sličan pogled na kulturu Mađara, što pokazuju njegove reči: „U ovoj pusto, neumetničkoj ravnici nema ničeg, nikakvih uspomena, ovde nikada nisu postojali stari manastiri, stoletni kolegijumi, poznate viteške tvrđave, ruševine poznatih katedrala i crkava, fransovske knjižare, Fontainebleauske šume, na ovoj trezvenoj zemlji sa svinjskim vonjom nikada nisu živeli guslari, kuruci sa nakrivljenim šubarama, žutobrade kujundžije, verski teoretičari visokih čela ili humanisti finih prstiju.“¹⁴ – U ovakvoj duhovnoj atmosferi startuje mađarski literarni časopis *Kalanda* i skoro u isto vreme i *Folkswart*, (Narodni čuvar, četvrtogodišnjak, za negovanje nemačke narodnosti u Jugoslaviji).¹⁵ Slično Sentelekiju je Filip Hilkene okarakterisao kulturni život svojih sunarodnika, vojvođanskih Nemaca, kada je izrazio želju da bi *Folkswart* trebao da postane

„štampano glasilo za zajednička kulturna pregnuća svih Nemaca u Jugoslaviji. Čak i više od toga (...) da će prokrciti put našim Nemcima u izgradnji jedinstvene samosvojne kulture. Mi Nemci u Jugoslaviji nemamo svoju sopstvenu kulturu. Istina, bogati smo visoko obrazovanim pojedincima u svim oblastima i stoga ne treba da se stidimo u poređenju sa drugim narodnostima. (...) Kako siromašno moramo da izgledamo sami sebi ako se uporedimo sa, kod nas odomaćenom, mađarskom literaturom a da ne govorimo o, u hiljade sokova protekloj, jugoslovenskoj literaturi koja je u usponu.“¹⁶

Ipak se ovaj profesor germanistike – studirao je nemački jezik i književnost u Budimpešti, Ženevi, Lozani i Parizu – jasno ogradio od oponašanja književnih uzora iz matične zemlje: „Vlastitom snagom moramo ozdraviti (...). Zbog toga

¹² Senteleky Kornél: Müller-Guttenbrunn. In: *Bácsmegeyi Napló*, 1922.11.17.

¹³ Senteleky, Ibid.

¹⁴ Senteleky Kornél- Kornel Senteleki. Urednički Odbor: Radivoj Ačanski, Dr.Bori Imre, Tomán László. Forum, 1976. str.19.

¹⁵ *Volkswart*. Vierteljahresschrift für deutsche Volkstumspflege in Südslawien. Izlazi od 1932. do 1935. godine

¹⁶ Philipp Hilkene: Unsere Ziele [Naši ciljevi]. *Volkswart*, I, 1932, str.2-7.

moramo proizvesti sopstvene kulturne vrednosti, specifičnu kulturu. (...). Mi Nemci u Jugoslaviji uglavnom živimo na selu i imamo snažno i vredno seljaštvo. Šta će nam rafinirana velegradska kultura sa njenim stranputicama i zabludama, perverznom erotikom i poezijom koja buja iz truleži močvara i ponora.”¹⁷ Osim ovog poslednjeg stava i mišljenja prof. Hilkenea prošlost Nemaca i Mađara u mnogome se podudaraju. Ipak, i teorijski prilaz i praksa mađarskog časopisa pružaju jednu dijametralno različitu sliku. Pregled i istraživanje literarnih časopisa *Vojvođansko Pismo* i *Kalande*, u odnosu na repertoar nemačke književnosti, kao i njegovog bavljenja vojvođanskim Nemcima, pokazuju da su Mađari sa dosta pažnje pratili prevashodno literarna zbivanja u Nemačkoj, ali isto tako i svakodnevni život Nemaca u Vojvodini, shodno svojim ureženim simpatijama prema Nemcima i nemačkoj kulturi.

Kritike, prikazi knjiga, studije u ovim časopisima iz oblasti stranih književnosti, u prvom redu francuske, engleske i u redim slučajevima ruske literature, bave se prevashodno velikanima ranijih decenija. U slučaju nemačke književnosti susreću nas imena literata, pisaca - savremenika iz raznih oblasti, kao što je psihologija, sociologija, istorija, ekonomija i drugo. Druga oblast vezana za Nemce su izveštaji i članci u *Kalandi* o Nemcima u Jugoslaviji, odnosno u Bačkoj. Nakon pokretanja časopisa *Folkswart* proklamovani su programi u vezi sa razvojem kako u pogledu privrede tako i u pogledu kulture vojvođanskih Nemaca. Hilkene je istakao de bi trebalo uskladiti postojeći privredni nivo sa dosta zaostalom kulturom, pa se nastojalo da se probudi do tada nezainteresovana nemačka inteligencija. Mađarski časopis *Kalandá* je štampao u prevodu ove napise i donosio izveštaje o radu svojih zemljaka.¹⁸

Za autore *Kalande* možemo utvrditi, da su posedovali afinitet za nemačku kulturu. O tome svedoče njihove rasprave, studije, prikazi ili čak originalni napisi, ne samo onih sa nemačkim temama. Opisujući stvaralaštvo ili život svojih jugoslovenskih savremenika veoma su česte asocijacije na nemačke književne pravce, na dela nemačkih pesnika ili na pojave iz oblasti nemačke kulture. Većina ovih mađarskih autora iako je vladala francuskim, italijanskim ili engleskim jezikom, ipak je dela sa

¹⁷ Philipp Ibid.

¹⁸ Polácsi János: *Volkswart*. II.évf. I.sz. 70-73.

– Havas Károly: A jugoszláviai magyar németiség kultúrkeresése a Volkswart munkájában [Traženje kulture jugoslovenskih Nemaca u *Folkswartu*]. In: *Kalandá*, III. god., 9. br., 1934, str.677-688.

– Hamm Ferenc: A jugoszláviai német kisebbség kulturális és gazdasági szervezetei [Kulturne i privredne organizacije jugoslovenskih Nemaca]. In: *Kalandá*, IV. god., 2. br., 1935, 124-129. (Preveo: Čuka Janoš)

– Hamm Ferenc: A jugoszláviai német kisebbség kulturmunkája [Kulturna delatnost i zadruge jugoslovenske nemačke manjine]. In: *Kalandá*, IV. god., 3. br., 1935, 221-225. (Preveo:Čuka Janoš).

– Lévai Endre:A németiség helyzete a Délvidéken [Položaj Nemaca u Vojvodini]. In: *Kalandá*, XI. god., 4. br., 1942, 162-169.

- Csuka János: A Bácskai Németek [Nemci u Bačkoj]. In: *Kalandá*, XI. god., 4. br., 1942, 179-182.

- Herceg János:Pukánszki Béla:Német polgárság magyar földön [Nemačko građanstvo na mađarskom tlu, prikaz knjige Bele Pukanskog]. In: *Kalandá*, XI. god., 4. br., 1942, 183-185.

- Lévai Endre:A németiség helyzete a Délvidéken II. [Položaj Nemaca u Vojvodini II]. In: *Kalandá*, XI. god., 5. br.1942,194-201.

- Lévai Endre:A németiség helyzete a Délvidéken III. [Položaj Nemaca u Vojvodini III]. In: *Kalandá*, XI. god., 11. br., 1942, 497-501.

ovih jezičkih prostora uglavnom čitala u nemačkom prevodu.

Među značajnijim prilogima je svakako izveštaj o prisustvu saradnika Kalande na svetskom kongresu Pen-kluba u Dubrovniku, od 25. do 28. 1933. godine. Ovo je prvi kongres svetskog kluba koji je održan posle dolaska Hitlera na vlast. Upravo zbog toga, glavna tema skupa bila je stanje pisaca u Nemačkoj, prognoza pojedinih književnika i naučnika iz nemačkog Pen-kluba, kao i spaljivanje knjiga. Kalanda posvećuje puno pažnje Kongresu, u svom junskom broju iste godine donosi portret Ernsta Tolera (Ernst Toller, 1893-1939) i tri priloga.¹⁹ Zoltan Čuka, koji je kao član mađarske delegacije iz Jugoslavije i sam prisustvo Kongresu, sažeto opisuje program Kongresa da bi se detaljnije osvrnuo na veliki govor Ernsta Tolera koji je u stvari želeo da svoj govor uperi prema nemačkim delegatima, ali oni su pre njegovog govora napustili salu. Ernst Toler je postavio teška pitanja, koje je uputio delegatima nemačkog Pen-kluba, a na koja zasad nema odgovora. Samo su prazna mesta, kao mrtve savesti zjapili u mnoštvo onih koji su Tolera slavili. On je naglasio, da njegov napad nije uperen protiv Nemačke, nego protiv agresije, koja tlači slobodnu misao, koja spaljuje knjige i isključuje pesnike-pripadnike komunističkoj i „sličnim“ partijama iz Pen-kluba. Toler je nabrajao imena svih onih pisaca čije je knjige na lomači spalila nemačka omladina, i imena onih pisaca, koje je Nemačka oterala na čelu sa Verfelom (Franz Werfel, 1890-1945), Vasermanom (Jakob Wasserman, 1873-1934), Th. Manom (Thomas Mann, 1875-1955), Cvajgom (Stefan Zweig, 1881-1942), Kelermanom (Bernhard Kellermann, 1879-1951) Kerom (Alfred Kerr, 1867-1948) kao i imena naučnika-učenika Ajnštajna. Ogroman aplauz je izrazio zgraženje slušalaca koji su svi svoje oči uperili prema prethodno napuštenim praznim sedištima Nemaca. Zoltan Čuka sa zadovoljstvom rezimira da je dubrovačkom Kongresu dalo značaj to što je osudio paljenje knjiga i ugnjetavanje slobode misli.

Nemačkim jezikom su mnogi autori Kalande dobro vladali što se vidi iz njihovih ostvarenja van časopisa. Kornel Senteleki je naprimer napisao jednu operetu u lokalnom nemačkom dijalektu (Jakobs Traum)²⁰, pozamašnu kritiku o stvaralaštvu Adama Milera Gutenbruna, kraći esejistički prikaz Rilkea koje je zasigurno čitao na nemačkom jeziku²¹. Ima primera da je mađarski pisac pisao svoja dela na nemačkom jeziku i štampao ih kod nemačkog izdavača. Kao primer navodimo govor Sentelekija 1930. godine, koji je održan pred masonskom ložom, radi. Rukopis je pronađen 1994. godine.²²

¹⁹ Senteleky Kornél: Köszöntjük a dubrovnikai vendégeket [Pozdravljamo dubrovačke goste]. II. god., 5. br., 1933, 289-298.

-Csuka Zoltán: A dubrovnikai Pen-kongresszus jelentősége [Značaj dubrovačkog Pen-kongresa]. II. god., 6. br., 1933, 417-41.

-Havas Emil: A tiszta ész kritikája [Kritika zdravog razuma]. II. god., 6. br., 1933, 425-428.

²⁰ Stanković Kornél: Jakobstraum [Jakobov san].

²¹ Senteleky Kornél: Rodin. In: *Bácsmegyei Napló*, 29. okt. 1922.

²² Senteleky Kornél: Der Zukunftsmensch [Čovek budućnosti]. In: Senteleky Kornél: *Új életformák felé* [Ka novim formama postojanja]. Egybegyűjtött tanulmányok, kritikák, cikkek 1922-1930 [Sakupljene studije, kritike i članci 1922-1930]. Fórum Könyvkiadó, Újvidék, 1999. str 280-289.

Összefoglaló

A *Kalangya* szerzői nagy érdeklődést mutattak a kortárs német irodalom iránt, ugyanakkor, figyelemmel kísérték azokat a vajdasági német történeteket is, amelyek bekerülhettek a folyóiratba. A kortárs német irodalom szemelvényeként vagy ismertető formájában szerepelt a lapban. A történelmi és művelődéstörténeti szövegek terjedelmesebbek.

Kulcsszavak: Folksvart, németek a Vajdaságban, Kalangya, német irodalom.

Summary

The Hungarian *Kalangya* is a fundamental journal of the Hungarian intellectual life and Hungarian literature in Vojvodina. The journal has not only been a bridge between the Serbian and Hungarian culture, but has also paid attention to the literary and cultural pursuits of Germans in Bácska. This paper presents the writings about Germans published in the *Kalangya* as well as studies, critiques and book reviews.

Keywords: Germans of Vojvodina, *Kalangya*, German literature.

Literatura

- Békefi Ernő (1932. aug): A „Szenvedély könyve” (Gerhardt Hauptmann: Buch der Leidenschaft). In: *Kalandá*, I. god. 4. br., str. 276-280.
- Bori Imre (1993): A jugoszláviai magyar irodalom rövid története [Kratka istorija književnosti jugoslovenskih Mađara]. Fórum Könyvkiadó, Újvidék. str. 107.
- Branko Bešlin (2008): Kulturno prosvetni časopisi Nemaca u Vojvodini između dva svetska rata. In: *Istraživanja*, XIX, Novi Sad, str. 73-82.
- Czako Tibor (1933. apr): Vicki Baum: Baleset. In: *Kalandá*, II. god., 4. br., str. 288.
- Csuka Zoltán (1933. mart): F. C. Weisskopf: Zukunft im Rohbau. In: *Kalandá*, II. god. 3. br. str. 144-216.
- F.C. Weisskopf-Csuka Zoltán (1933. mart): Adijok elmeséli az életét. In: *Kalandá*, II. br.3. br. str. 163-175.
- Herceg János (1932. sept): Else Feldmann: Der Leib der Mutter. In: *Kalandá*, I. god. 5. br. str. 344-
- Jannjetović, Zoran: Duhovni profil vojvodanskih Nemaca. URL: <https://sites.google.com/site/nemciujvodinipodunavskesvabe/nenad-stefanovic-jedan-svet-na-dunavu> (2012.09.05.)
- Kisbéry János (1938. maj): Thomas Mann novelláinak olvasása közben. In: *Kalandá*, VII. god., 5. br., str. 226-231.
- Kohlmann Dezső (1937. aug-sept): Hermann Hesse. In: *Kalandá*, VI. god. 5-6. br. str. 246-250.
- Polácsi János (1933. mart): Dreissig neue Erzähler des neuen Deutschland. In: *Kalandá*, II. god., 3. br. str. 211-212.
- Szenteleky Kornél (1932): A Kalangya szélesebb alapja [Šira osnova Kalande]. I. god., 4. br. str. 263-264.
- Utasi Csaba (1984): Irodalmunk és a Kalangya [Naša književnost i Kalandá]. Fórum Könyvkiadó, Újvidék, str. 138-139.